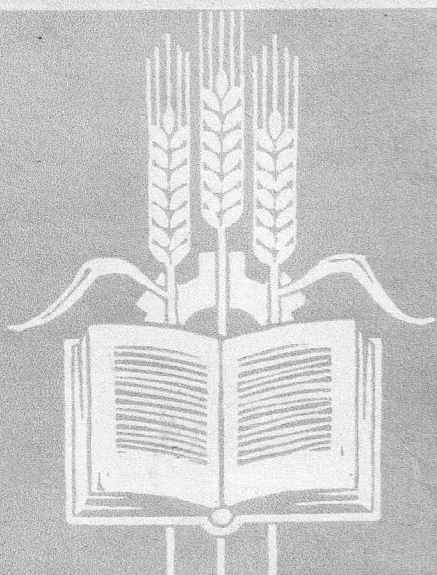

SLOVENSKÉ

POHLADY

1952 • LXVIII • 1

Slovenské pohľady

68, 1

IVAN MOJIK

Sväzáci na HUKO

Čujete? — Podíva vietor mrazivý,
inovať sadá na sväzácku vlajku,
vstávajú hmly zo zimných lesov temných. —
Bi, srdce sväzácke, žiar, prepál kacabajku,
ty, ktoré za mrazov,
vo fialových ránach
staviaš dnes HUKOSTAY,
jak prikázala strana.

Bi, srdce žiarivé,
čo vždy si ohňa plné!
Bi, žiar a udieraj,
nech sa tu oceľ hrnie
tým krajom strateným,
no objaveným zase
pre našu epochu,
pre svet, ktorý je báseň!

Oázení čitatelia

Slovenské pohľady v desiatkach svojich ročníkov slúžili rozvoju slovenskej literatúry. Na ich stránkach odtlačané boli práce našich klasikov i autorov novších. Posledné ročníky vyznačujú sa tým, že odzrkadľujú zápas o kultúrne dedičstvo spolu so zápasom o socialistickú literatúru. Prebojovávaly sa postupne zo zajatia zvyškov buržoáznej ideológie, neslučiteľnej s marxizmom-leninizmom vo vede a so socialistickým realizmom v umení. Žijeme v čase boja za mier a budovania socialistickej domoviny. Slovenská literatúra vykročila po boku nášho ľudu, pokračuje v línii našich klasikov, učí sa od nesmrteľného diela národného umelca Petra Jilemnického a berie si za vzor sovietskú literatúru. Slovenskí spisovatelia sú organizovaní v Slovenskej sekcii Sväzu čs. spisovateľov a spolu s českými spisovateľmi vytvárajú diela, hodné našej prítomnej epochy. *Slovenské pohľady*, dlhoročný orgán slovenskej literatúry, týmto novým ročníkom ešte pevnejšie spojujú svoju cestu s cestou slovenských spisovateľov. Stávajú sa popri týždenníku Slovenskej sekcie Sväzu čs. spisovateľov *Kultúrny život* ďalším jej orgánom. Tým sa čo najužšie primkávajú k línii slovenskej literatúry.

Doteraz starala sa o vydávanie Slovenských pohľadov Matica slovenská, ktorá okrem tohto časopisu slúžila slovenskej literatúre i tým, že vydávala klasikov a diela súčasných autorov. Dnes spája toto úsilie, nepretrhávajúce súvislosť vo vydávaní, so Slovenskou sekciou Sväzu čs. spisovateľov, ktorá preberá na seba ideovú a odbornú redakčnú starostlivosť. Prosíme čitateľov, aby podopreli svojím záujmom toto spoločné podujatie v prospech našej národnej kultúry a venovali Slovenským pohľadom svoju pozornosť a rozširovali ich.

Matica slovenská

Slovenská sekcia Sväzu čs. spisovateľov

VLADO MINÁČ

Súd

Vo veľkej sále bolo dusno. Bolo počuť usilovné bzučanie ventilátora, ale ventilátor nestačil; v sále bolo priveľa ľudí. Bola tu celá celučičká Sadzianka, od najmenšieho, po staručkého

Pavla Juháza, a boli tu ľudia nielen zo Sadzianky, ale aj zblízka i ďaleka, zo Strmín, z Herkoníc, z Veličnej; ba naďabíli sa chlapi až hen z konopnického družstva, zpoza vrchov: na dvoch ovenčených a opánťovaných nákladných autách doviezli dodávky obilia, drgli si trochu, veď sa aj patrí v takej slávnej chvíli, a zatárali sa sem, lebo ich ťahalo k ľuďom, pochváliť sa, že sú prví v okrese. Zprvoti aj šepkali, ťuchali sa pod rebrá a usmievali sa víťazoslávne na všetky strany, ale teraz sedia pošepky, načúvajú s pootvorenými ústami, ako by chceli každé slovo prehltnúť a odniesť ho do svojho družstva, aby sa im nič, ani za mačný mak, z toho nestratilo.

Všetci sú ticho a všetci pozerajú na jedno miesto, ta, kde stojí Jano Habada — Dolný. Jano Habada — Dolný je starec, už by sa mal krčiť do hrobu, ale, veru, nikto pri pohľade naňho ani len nepomyslí na hrob. Je vysoký, mocný, ohromne široký v ramenách — každý mládenec mu musí závidieť takú postavu. Tvár mu, pravdaže, poznačily rôčiky: je zvráskovatená, s červenkastými žilkami pod očami a z očí samých mu hľadí mnoho prežitých — prebiedených rokov. Ale vlasy má ešte všetky, biele ani sriedň, padajú mu v hustých, potom splených vlnách na široké čelo.

Už tretí raz si Jano rozpačite pretiera zvlhnuté čelo. Prevínilo pozerá na shromaždenie, ako by chcel povedať: Len mi už odpusťte, ľudkovia, že som sa prihlásil k slovu. Musel som, svedomie mi nedalo inak. A že neviem, ako začať? No, veď nie som učený — preučený, nikto taký nepadá s neba. Veď je to aj nie hocičo rozprávať toľkému národu. Tu si už treba jazyk poriadne naštímovávať, všetko, čo povieš, je ako zákon. To nie je ako na svadbe hovoriť tresky-plesky podľa starej obyčaje. Tu je každé slovo ako kameň; zapisu všetko, aha, tam sedia šuhajci od novín, všetko musí byť pravda pravdivá.

Pokýve hlavou nespokojne, z hrude sa mu vyderie ťažký vzdych. Potom začne rozprávať. Hlas má dunivý, mocný a akýsi ťažký, ako by sa nemohol odtrhnúť od zeme a povzniesť do výšky, ba ako by to sama matka — zem hovorila.

— Prosím za odpustenie, slávny súd, i vás, ľudia boží...

2

17

Počúvam a hľadím, a nedalo mi obsedieť, svedomie mi nedalo obsedieť. Reku, Jano, na teba prišiel rad vypovedať všetko po pravde. A tak vám rozpoviem rozprávku o drevných časoch, ako sa žilo predtým u starého gazdu a potom aj u tohto, aká to bola sláva pre robotného človeka žiť v tých časoch...

Zadáva sa dopredu, kde sedí súd, štátny zástupca, obhajcovia, novinári, obžalovaný. Pokýva v zamyslení hlavou, pokrčí husté šedivé obočie, ako by si na niečo úmorne spomínal:

— Horká to bola sláva. Vrávi sa, svetská sláva — poľná tráva, ale aj travička sa zelená a rastie k obecnému úžitku, a my sme vtedy ani nerástli, ani nemreli, priam ako pošliapané byľky, čo sa nemôžu zodvihnúť, a úžitok z nás nebol obecný, úžitok z nás mal iba tuto gazda.

Jano Habada — Dolný ukázal veľkým, ohnutým prstom na obžalovaného. Obžalovaný zdvihol hlavu, zamihol očami za sklami okuliarov. Vrásky okolo očí sa mu nervózne zachvely.

Jano Habada — Dolný prižmúril oči, prešiel si dlaňou cez pokrčené čelo. Ako by sa celou silou vôle sústreďoval do seba, ako by chcel vydlabať zo seba všetko, čo dlho ležalo zakryté, ale živé a boľavé.

— Veď je to už dávno — pradávno. Už sa ani nepamätám, ako vyzerala, to ako Marka, moja žena. Len na vlasy sa pamätám — mala vlasy ako vyčesaný ľan, dlhé a husté, keď si ich rozpustila, vyzerala ako kráľovná. Sobrali sme sa z lásky. Mý chudobní sme sa z lásky rodili, z lásky sme sa brali; len umierali sme z biedy. Žili sme s Markou, ako s mojou ženou, v láske a svornosti; môžem povedať: ako dva holúbky. Aha, biedni sme boli, ale mladí, svet ešte neukázal svoje rohy a šťastie sa nám videlo celkom blízko. Štvoro robotných rúk, plece pri pleci, či nás môže svet premôcť?

No — a premohol. Veď o tom práve chcem rozprávať.

Bolo to pri mlatbách. Úroda bola toho roku veľká, pšenička sa vydarila krásna — ani takú nepamätám. To bolo po vojne, medzi národom bol ešte hlad. Tak sme sa tešili: bude, reku, na pomoc ľuďom taká úroda. A najviac sa tešil gazda, otec tohto. Celé noci presedel v izbe a počítal, svetlo z jeho izby padalo

na dvor, my sme šli ku mláťačkám a obchádzali sme fľak svetla, aby nás nevidel. Lebo to bol gazda prísny, tvrdý. Nikdy nerozprával ako človek, vždy len reval ako zver, z hory vyhnaný. Sám si nashľňal všetko svoje bohatstvo cez vojnu — klamstvom a tvrdosťou srdca — a keď mal vypustiť z rúk korunu, až mu žily navrely na hrdle od hnevu.

Nuž tak, v jedno ráno sme sa sberali do roboty. Ešte ani nesvitlo, a už sme boli na nohách — taký bol u nášho gazdu zvyk. Marka miesila na čír — odrazu sa len chytil za hlavu, potom sa drží stola, ako by mala každú chvíľu odpadnúť. Ja som prplal, stružlikal v kúte; každé ráno som stružlikal, hotovil kolísku synovi, ktorý mal prísť. Obzriem sa, a ako ju vidím, bielu v tvári, pichlo ma pri srdci, že som sa nevládal ani pohnúť. Vládal som len zašepnúť:

„Čo ti je, Marka?“

A ona zasekla zubmi o peru, prižmúрила oči. Potom hlboko vzdychla — to sa už vracal do nej život.

„Veď vieš, čo mi je...“ hovorí mi. Potom sa dala ďalej do miesenia.

Veď som vedel, čo jej je. Čakali sme syna, mal prísť už o dva mesiace. Ako sme vedeli, že to bude syn? Nuž — vedeli sme, a dosť. Žil už s nami dávno predtým, ako mal prísť na svet, aj meno sme mu dali, Ondřík, po starom otcovi. Hej, veru všetko mal prichystané, čakali sme ho ako kráľa. Nadovšetko sme ho mali radi, Ondříka, ktorý mal prísť.

Tak jej vravím:

„Marka... nemala by si ísť do roboty, keď ti je takto...“

A ona sa usmeje, pohodí hlavou; vlasy mala previazané kvetovanou šatkou, aby jej nepadaly do cesty.

„Ale — veď je to ako nič, aha, už som celkom zdravá. A vieš, Janko, že nám bude treba viac, keď príde Ondřík. Ako by sme sa mohli postaviť pred neho s prázdnyimi rukami?“

Taká bola moja žena. Jankom ma volala — to preto, že sme sa mali radi... Nuž, veru, myslím si, bude nám teraz treba viac. A hneď som si pomyslel na gazdu, ako sa vyhrážal: kto neodrobí celú mlatbu, dostane len štvrtinu pláce! Mohol vtedy

2*

19

s nami robiť, čo chcel, nemali sme vtedy ešte nikde zastania a ani sami sme ešte nevedeli, kde hľadať pomoc.

Tak sme šli do roboty, obišli sme fľak svetla na dvore, došli sme k mláťačkám. Tam už bol mladý gazda, ten istý, čo teraz sedí pred nami, zadeloval ľudí do roboty. Marku ako vždy — na mláťačku, rozrezávať snopy, a mňa ako vždy — k mechom. Nosili sme mechy na dosť dlhom kuse, k sýpkam. Mechy boli ťažké, ale čože mne vtedy bolo! Chlap som bol pri sile, robotník prvotriedny. Prehodím si dva mechy krížom na plecía a vykračujem si, ešte si pritom aj hvízdam. Nie, že by som sa chcel chváliť, opýtajte sa hocikoho z našej dediny, či si ešte aj teraz riadne nezastanem prácu.

Nosíme mechy, nosíme, už sa svažuje k desiatej. A zakaždým, keď prichádzam ku mláťačke, hodím pohľad na Marku. Marka robí ako inokedy, zvrta sa, dvíha snop, rýchlo, šikovne ho rozrezáva. A vždy sa stačí obzrieť na mňa a usmiať sa. Všetko je tak ako inokedy, ale vo mne je akýsi nepokoj; ponáhľam sa s mechmi viac ako inokedy, dlhšie ako inokedy stojím pod mláťačkou. Aj sa vysmievam sám sebe, odháňam nepokoj, ale nemôžem ho odohnať.

Nakoniec idem za mladým gazdom. Stojí pri váhe a zapisuje. Pokloním sa mu úctivo, lebo u nás bolo vo zvyku klaňať sa gazdom ako predtým vicišpánom, a začnem:

„Pán Mišíňka...“ mladého sme volali „pánom Mišíňkom“, lebo bol študovaný, priam sa vrátil zo škôl; starého len tak jednoducho — gazda.

„Pán Mišíňka...“ vraví mu, „či by ste neboli taký láskavý a Marku, ako moju ženu, poslali k plevám? Viete, čo je s ňou, mohlo by sa jej v takej výške niečo stať...“

A on len pozrie na mňa zpod okuliarov a — ďalej zapisuje. „Pán Mišíňka...“ začínam ešte raz. A on do mňa skočí — reval priam tak ako jeho otec:

„Čo tu stojíte?! Myslite, že vás budem zadarmo platiť?! Alebo — chcete tu rozkazovať namiesto mňa?!“

Aj sa zlost vo mne zodvihla — ale, čo som mal robiť?

Podesiatovali sme len tak v rýchlosti, na nohách. Stačil som s Markou utrúsiť len pár slov.

„Ak ti bude zle,“ vravím jej, „na nič nehľaď. Choď domov...“
A ona sa na mňa uspokojujúco usmieva:

„Prečo by mi malo byť zle? Len sa ty už o mňa netráp...“
Bol by som ju objal za tie slová, za ten úsmev, lebo som cítil, že to robí len pre spokojnosť mojej duše. Ale nepatrí sa to medzi ľuďmi, taký je zvyk, hoci neviem prečo...

Išiel som za svojou robotou. Ťahám sa s mečmi a pri srdci mi je stále ťažko. A raz prichádzam k mláťačke s prázdnyimi mečmi — a v očiach sa mi zatmelo. Mláťačka ide naprázdno, zabudli ju v náhlivosti zastaviť. A dolu, obklopená ľuďmi, leží moja Marka. Nevidím ju, ale viem — je to ona. Rozstupujú sa predo mnou a už ju vidím. Je neživá, biela, oči má zatvorené. Niekoľko hovorí: „Dýcha... ale veľmi slaboo...“ a ja to počujem, aj nepočujem... myslím na Marku a na Ondriku, ktorý mal prísť. Stískam si ruky, až mi praštia v kĺboch. Do duše mi sadá čosi strašného, žiaľ, smútok, bezmocná zlosť.

Vtedy počujem za sebou škripavý hlas pána Mišinka, toho, čo teraz tu stojí pred súdom:

„Odniesť — a všetci na miesta...! Hovorím... všetci na miesta...!“

Obraciam sa za hlasom a stojíme si zoči-voči. Pán Mišinka a ja. On chce ešte niečo zakričať, ale — ako ma vidí — zarazí sa, ako by sa zľakol. A veru, mal sa čoho zľaknúť, musel som vtedy vyzerať hrozne.

Približujem sa k nemu a on ustupuje. Ale díva sa na mňa a ustupuje pomaly, ako by niečomu neveril, ba vidí sa mi, že aj neveriacky krútil hlavou. A ja stále za ním. Čo krok, to tuhšie svieram päsť, to stúpa vo mne srd. A ľudia, všetci — dívajú sa na nás, nikto sa ani nepohne.

Pán Mišinka narazil chrptom na bok mláťačky. A stojí tam, stojí, díva sa na mňa vyvalenými očami. Robím ešte krok a ešte krok. A potom sa rozožením a ovalím ho z celej sily po hlavu. V poslednom okamihu si zakryl hlavu rukami — inak by bolo po ňom.

Tak... čo... Zavreli ma ešte v ten deň. A Marka umrela skôr, ako ju dopravili do nemocnice.

21

Na rok ma odsúdili — za ublíženie na tele. A po roku som sa vrátil a našiel som prázdnu, chladnú chalupu. A hrob na cintéri — hrob bol už zarastený, nemal sa oň kto starať. Žil som ďalej, ale — ako žil?! Ťahal som svoj smutný voz, no ťahal bez radosti...

Teraz, v týchto nových dňoch, rozveselilo sa aj moje staré srdce. Robotník som bol vždy dobrý, ale teraz — chcel by som byť ešte raz mladý, aby som mohol robiť za troch! Ej, ukázal by som ja mladým, ako sa treba priprieť k robote. Lebo teraz je robota iná, ako bola predtým, kým sme robili na gazdu, teraz robota teší srdce...

Prosím za odpustenie, slávny súd, i vás ľudia boží, že som sa tak rozrozprával.

V kostole nás učili pokore... pokorní buďte... Ale — nemôžem byť pokorný pred tvárou tohto... pána Mišinka. K takým treba byť ostrý ako britva, ktorá vyrezáva vred...

Jano Habada — Dolný vzdychne, usmeje sa, ako by sa tým úsmevom ospravedlňoval a sadne si.

Chvíľu je ticho. Potom, ako by celá sála odrazu vydýchla. Tlmený šepot prechádza v hlasnejší. Bolo počuť ojedinelý ženský výkrik:

— Zviera...!

Predseda súdu cengá. Keď sa hluk utíši, obracia sa k obžalovanému:

— Obžalovaný, máte k tomu niečo povedať?

Obžalovaný si rýchlymi, nervóznymi pohybmi čistí bielou šatôčkou sklá okuliarov. Pri predsedovej otázke bystro zdvihne hlavu a prikývne celým telom:

— Mám...

— No — prosím...

Obžalovaný si nasadí okuliare, rýchlo, energicky vstáva. Ponerá zpoza okuliarov po sále, hľadá, kde by sa mohol zachytiť, oprieť.

Ale tí, na ktorých myslel, vyhýbajú jeho pohľadu. A ostatní sa dívajú naňho priamo, tvrdo, neľútostne.

Vzdychne si, kútiky úst mu poklesnú. Celý sa schúli do mod-

rého dvojradového kabáta — odrazu vyzerá ako nezbedný chlapec, ktorý čaká na výprask a vie — výprask ho neminie.

Aj hlas má fústostivý, previnilý, trasľavý, leďva ho počuť.

— Vážení slávny súd, drahí spoluobčania, — hovorí a každú chvíľu si siaha rukou na čelo.

— Teda som hlboko dojatý rečou a spomienkami mne dobre známeho Jána Habada — Dolného. Nie že by som sa cítil, teda, vinným, ale ma hlboko dojíma jeho nešťastný osud. Môžem povedať — necítim sa vinným na tomto tragickom, osudnom prípade. Lebo — všetci sme vinní a nikto nie je vinný, kto môže hodiť do mňa kameňom? Keď na veci hľadíme dialekticky, vidíme: všetci sme vinní a nikto nie je vinný. Kto je vlastne vinný? Pomery, vážení slávny súd a drahí spoluobčania, pomery, a nikto iný? Či som sa mohol vzoprieť pomerom? Nemohol. A kto sa mohol vzoprieť? Nikto. Pomery, to je — železný zákon nevyhnutnosti...

Obžalovaný vyťahuje veľkú bielu šatôčku a usilovne si ňou stiera pot s čela. Žalostne mŕšti tvár.

— Teda, mne dobre známy Ján Habada — Dolný ma nazval vredom. Ale — aký som ja vred? Čo som ja za vred? Či som nedal mnohým chudákovi prácu? Či som mnohých nezachránil od hladu? Či niekedy odišiel od mojich dverí žobrák s prázdnyim?

Nie, vážení, môžem povedať — nebol som najhorší. Ba, keď sa tak dívam na seba, môžem povedať: nebol som ani zlý, bol som dobrý... Žil som statočne, v práci, zákony som vždy poslúchal. Len jedinu vinu mám, priznám: zveľaďoval som majetok. Ale či je to vina? Či to nebolo aj na všeobecný prespech, a nielen môj vlastný? Môžem povedať, bolo to aj na všeobecný prospech, aj dedina sa zveľadila...

Teda — a teraz ma súdite... za moju dobrotu...

Hlas sa mu zlomí, celý sa roztrasie, vzdych — vzlyk mu vyrazí z hrdla. Spustí sa na lavicu, skryje tvár do dlani.

V sále je ticho. Na mnohých tvárach vidieť nerozhodnosť. Čo s ním? Veď je pravda: majetok zveľaďovať, to nie je hriech. Ktože nechránil svoj majetok, ktože ho nechcel zveľaďovať?

23

A poriadny, poriadny on, pán Mišinka, bol. Nikdy nesedel v árešte, nikdy sa neprotivil zákonu.

Starý Pavol Juház sa nakláňa ku svojmu susedovi a polohlasne hovorí:

— No — len si pováž... Súdime človeka, a za čo? Mal šťastie — bohatstvo: či zato? Ej, ej... nie je to po ľudsky — kresťanský...

Niekoľko ľudí začuje, obracia sa tým smerom. V ich tvárach, v ich očiach je nemý súhlas.

Vtedy niekto zakričí:

— Komédia...! Veď je to komediant...!

Ten, čo to zakričal, stojí prostred sály. Je pomešší, hranatý, tvár má červenú, krvnatú. Pod prekrásnymi čiernymi hustými fúzmi sa mu belejú zuby.

Predseda súdu ho tší:

— Len po poriadku... Ako sa voláte?

Chlap sa pokýve v pleciach, pevne sa oprie rukami o operadlo stoličky.

— Ja? Dzurove... Ondrej.

Predseda si zapisuje meno.

— Chcete hovoriť? — opytuje sa.

— Ja? Ako by som nechcel? Ako by som mohol byť ticho teraz, keď treba hovoriť? Ja, slávny súd, poznám pána Mišinka od malička. Nikto ho tak nepozná ako ja. Naše osudy boli spojené mocným povrazom: on držal povraz a pritahoval ho, ja som ho mal uviazaný na krku. Len-len, že ma nezadusil ten povraz...

Je také poredadlo, súdruhovia, kto do teba kameňom, ty doňho chleбом. Ale je to poredadlo farárske, nenašské. Našské poredadlo je starodávne: aký požič, taký vrac...!

To znamená: ak ti niekto stúpa na krk, treba sa zdvihnúť, ak ti je niekto nepriateľ — treba ho biť!

Boli aj pred nami, čo to vedeli. Ej, bol Jurko Jánošík a hórni chlapi, bola chudoba, čo vedela pánom podkúriť!

A my sme sa na to málo pamätali. Pokora sa dostala do nás, poviazala nám ruky, zmäčkčila srdcia. Boli sme ovce — napospas vlkom. A tu prišli komunisti a hovorili: dosť bolo oviec a vlkov!

Ovce sú ľudia, chudoba, a keď sa chudoba spojí, je mocná, najmocnejšia na svete. A vlci — tým treba kydnúť po hlave, aby nekrivali!

Tak je to, súdruhovia. Pán Mišinka je — vlk. Ťava neprejde uchem ihly a vlk si darmo prefarbuje kožu, hlavné sú uňho — zuby. Boháč ostane boháčom, môžete ma zahubiť, ak to nie je pravda...

Tak aj pán Mišinka. Sme rovesníci, ako sa vraví. Husi sme nepáli spolu, lebo pán Mišinka nikdy za života nič nepásoľ, ale chodili sme spolu do školy.

Akože mám povedať — jeho, pána Mišinku, vozili do školy, my čo chudobnejší sme len tak zabehovali, od kráv. Vraví sa v Písme: „Nie samým chlebom...“, čo znamená, že sa treba nasytiť aj duševne, srdce uspokojiť. Ale my sme od malička len ten chlebič každodenný zhánali a potravu duše sme ani nemali, ani sme si nežiadali. Tak sme rástli vedľa seba, ja a pán Mišinka, on vyčesaný, hladký, vyzdobený ako koník v cirkuse, ja v roztrhaných gatiach, strapatý, bosý, s dopukanými päťami.

Vedľa seba a — proti sebe. Chodievali sme chytať pstruhy do potoka, náš potok je lenivý, v lete takmer vyschýna; starý gazda zakúpil násadu, tak mal celý potok vyarendovaný. Árenda — neárenda, nám, chlapcom, to bolo všetko jedno. Potok je boží a pstruh toho, kto ho chyť. A keď nešlo len o tie pstruhy, veľa sa z nich nenaješ, ale — aká je to krásna chytať pstruhy! Kráčaš, gate vysúkané povyš kolien, nohy zabáraš opatrne do vody, tichučko, ani žblknúť nesmie. A zrazu vidíš: černomodrý tieň sa mihne — ťuch, a už je pod skalou. Vrhneš sa dopredu, ponoríš sa až po samý nos, hmaceš rukami pod skalou, kým nenahmaceš hladké telo pstruha. No, hovorím, radosť to bola pre nás, prostáčikov, veľká. A pán Mišinka, Juľkom, Juľčikom ho vtedy volali, sledil za nami, sledil, kým nás nevyšledil. Povedal to otcovi, starému gazdovi, a gazda si dal zavolať učiteľa. No, a učiteľ nás vyťal a zavrel, celý týždeň sme sa dívali cez okná na popoludňajšie májové slnko. Juľčko chodil pod oknami, mal takú bandu obšmŕdačov okolo seba — vyplazovali na nás jazyk.

25

„Chytili sa pstrúžiky na udicu...“ vykrikoval Juľčko pod oknami a krivil posmešne tvár.

Chytili, myslíme si, ale, nedajbože, aby sme ťa my dostali do rúk. Boli sme už vtedy dosť veľkí, cítili sme trest ako urážku. A v mladých srdciach nám rástol hnev a túžba po pomste za nespravodlivý trest.

Čakali sme na pána Mišinku, na Juľčka, oj, mnoho večerov sme čakali. Chodieval večierkom k učiteľovi, učil sa hrať na klavíri — vtedy ešte nemali u Mišinkov klavír. Ale ako by bol niečo tušil, nikdy nešiel sám, to s matkou, to so slúžkou.

Raz som ho predsa stretol. Ja sám — on sám, na úzkom chodníku medzi záhradami. Nestačil sa ani zvrtnúť, keď ma zbadal. Zodvihol som päť a on si zakryl rukami tvár a zavrieskal. Tak mi ho odrazu prišlo ľúto, či čo — akože udrieš, keď sa nebráni? Spustil som teda ruku a on pozrel ustrašenými očami pomedzi prsty:

„Nebudeš ma biť?“

„Nie, nebudem,“ vravím. „Pandrava, chrobák si, takých ja nebijem...“ Ej, koľko ráz som ťuoval, že mi vtedy, v tej chvíli zmäkol srdce!

Tak sme rástli vedľa seba a proti sebe. Prišiel čas, išiel som si odsľúžiť vojenčinu. Ešte predtým musím povedať, súdruh predseda, mal som frajerku, Anku Nálezenku, pásla kravy u starého gazdu. Čo aj bola nálezenka, sirota, bolo to dievča k svetu. No, bosá chodila aj v nedeľu a šatočky mala krátke, na posmech — gazda jej dával len každý tretí rok — ale, to vám poviem, nebolo jej páru v našej dedine, v celom našom chotári! Oženiť som sa vtedy s ňou nemohol: taký bol u nás poriadok, že sa mládenci ženili až po odsľúžení vojenčiny. Ale tak som rozmýšľal, pridem z vojenčiny, soberiem si Anku a ani môj otec nebol proti tomu, lebo Anka bola dievča vrtké, do roboty ani oheň.

Človek mieni — a tu, pán Mišinka, mení. Len čo som odišiel, vrátil sa pán Mišinka zo škôl. A potom hneď preložili Anku od kráv do domu. Bránila sa, bránila — ale sa neubránila. Dva roky je dlhý čas pre dievča, v ktorom vrie krv. A potom — pán je pán, nasľubuje, navymýšľa, a keď to nejde podobrotky,

hrozí, pritláča dievčatko nebožiatko k zemi. Viete, je na to tisíc spôsobov a pán Mišinka všetky tie spôsoby poznal. Tak sa to s Ankou stalo, ale nie dosť na tom, že sa to stalo. Nie. Pánu Mišinkovi to nebolo dosť. Pán Mišinka to rozhlasoval medzi mládeňcami, verejne sa chválil, že zhanobil Anku, moju frajerku.

No, a to viete, Anka nemohla vydržať v dedine od hanby. Jednej noci si pobalila tých pár šatočiek do uzlíka a zmizla, viac jej nebolo. Nikto o nej viac nepočul, neslýchal.

Mne to všetko napísali dobrí ľudia na vojenčinu. Ej, zaplakal som vtedy, vyronil pár slz aj od žiaľu, aj od jedu.

Vraciam sa domov, do dediny a prvý, koho stretnem, je — pán Mišinka. Otec mi neprišiel naproti, už vtedy chorľavel. A kráčam zo stanice, zaprášený, s kufríkom v ruke — prachu bolo na ceste hádam aj na štvrt metra. A za mnou sa valí kúdol prachu, ešte si myslím, svezím sa. Koč naozaj zastal pár krokov pred mnou, a keď sa prach rozišiel, vidím, na sedisku sedí sám pán Mišinka. Pozerá na mňa a ja pozerám naňho a zrazu cítim, ako mi vlasy dubkom vstávajú na hlave. Ani krok som nemohol urobiť, ani slova vyrieť.

A on, pán Mišinka, popása sa na mojej zlosti, na mojej nemožnosti, vyškiera sa.

„Pamätáte sa na pandravu? Na chrobáka? Aby ste vedeli: to, čo sa stalo, je za tú pandravu...“

Ako by ma švihol bičom: preberám sa z ustrnutia, položím kufor a vyskočím. Ale pán Mišinka ma pozoruje, šibne do koní. Prach ma ovalí, škripe mi medzi zubmi a päsť sa mi samy od seba otvárajú a zatvárajú.

Tak sa to skončilo — s Ankou. Ale my dvaja, ja a pán Mišinka, sme ešte neskončili. Stretli sme sa ešte neraz-nedva. Naša dedina je malá, raz sa skrútnesť — každého stretneš, otvoríš oči — všetkým vidíš do žalúdka. Stretal som sa aj s pánom Mišinkom a zakaždým, keď sa s ním stretnem, krv mi búši v hlave, zahmlieva sa mi pred očami. Ale nič sa nestalo. Mal som vtedy inakšie starosti.

Z vojenčiny som sa vrátil do veľkej biedy. Ani predtým sa nám nevidelo najlepšie, ale vtedy bolo veľmi zle. Otec celé dni

27

vylihúval, pokrútený, pohúžvaný od reumy, ktorú si nadobaril v zákopoch na talianskom fronte, srdce mu ledva klovalo. Spustily sa jesenné dažde, do chalupy nám pršalo, severný bok začalo odívať. Lekárovi bolo treba zaplatiť, museli sme predať kravu. Ostala nám iba jedna a s tou som sa trápil pri jesennej oračke.

Kým som ju nedotrápil. Vyschnutá bola od roboty na kosť, nahltala sa niečoho, zdulo ju, na poli spadla. Kohože sa dovoľáš? Všetci už boli poorali, polia boli pusté — ani vtáčka, ani letáčka. Sám som ju musel zapichnúť nožom, aby bol z nej aspoň aký-taký úžitok. Ostal som holý ako prst, bez pomoci, s chorým otcom. Otec sa nedožil zimy: zomrel pred prvým snehom. Bolo treba vystrojiť pohreb — a práve v ten deň, keď som sedel sám, v chladnej chalupe a moril si hlavu nad mŕtvym otcom, práve v ten deň prišli vyberať dane. Nemám, čo ma hneď zabijete, hovorím im, ale — čo im je do toho? To sú stroje, nie ľudia: Toľko a toľko máte predpísané, všimnite si, čísla súhlasia, toľko a toľko odvtedy a dovtedy...

Vybral som sa po susedoch. Ale vtedy sadla na celý svet tma, prichádzala kríza. Každý mal starosti, každý mal dlžoby, nikto nemal peniaze.

Peniaze mal len — pán Mišinka.

Vrátil som sa domov, deň a noc som presedel nad mŕtvym otcom. Radšej by som si dal vyrezať kus mäsa, ako sa ponížiť pred pánom Mišinkom. Ale — nedalo sa nič robiť. Musel som pochovať otca, musel som nejako žiť.

Ráno po neprespatej noci som sa rozhodol; zašiel som za pánom Mišinkom.

Už na mňa čakal. Vedel o všetkom, čo sa ťuchlo v dedine, striehol na všetko, na každého, čakal, kedy bude môcť niečo uchmatnúť.

Sedel za stolom, pozeral cez okuliare so zlatými rámkami — práve vtedy ich začal nosiť — do listín. Dal mi vedieť, že ma zbadal, ale náročky nezdvihol hlavu, nezaujímal sa o mňa, ako by som bol preň menej ako vzduch.

A ja som stál pri dverách, zachmúrený, zlostný, hneval som sa na pána Mišinku, na seba, na celý svet. Voda mi stekala

s klobúka a s číziem na parádny koberec, ako som tak tam stál, zablatený, rozodraný, zúfalý, prišlo mi na um, že by hádam bolo lepšie nežíť, ako žiť takto ponížene, neľudsky.

Nakoniec pán Mišinka predsa zdvihne hlavu. Opovrživlo si ma premeria.

„Mohli ste sa vonku obtrieť. Iba čo svinstvo sem nosíte...“

Ani som poriadne nepočul, čo hovorí. V sluchách mi bilo ako na poplach, slová sa mi ťažko draly z hrdla. Skláňam hlavu a dívam sa na konce svojich zablatených číziem, na žltohnedú mláčku pri mojich nohách.

„Pomôžte,“ hovorím, „pán Mišinka, lebo inak bude so mnou zle.“

Och, ako ťažko som vypovedal tie slová! Čo ma to stálo premáhania, kým mi vyšly z hrdla!

Pán Mišinka predlžuje moje muky, robí sa hlúpym:

„Čo chcete?“

„Peniaze...“ vydychujem. „Peniaze potrebujem, pán Mišinka.“

Pán Mišinka vstane zpoza stola, prechádza sa po izbe, lúska prstami:

„Táák... ako ja k tomu prídem? No — povedzte: ako ja k tomu prídem? Celá dedina mi sedí na krku: peniaze a peniaze. Či som ja banka?“ Potom prejde ku mne, zastane si pred mnou a hľadá kamsi na môj klobúk, ktorý držím pohúžvaný v ruke.

„Zato, že ste to vy... že sa poznáme od detstva. Sme predsa starí kamaráti, nie...?“

Pichne ma prstom do pŕsa a ja nehovorím nič, len hľadím do zeme, zrak mám pribitý o zem.

„Starí kamaráti, nie...?“ opakuje ešte raz. Potom mučivo dlho mlčí, prechádza sa. Znovu si zastane pred mnou a znovu ma trápí otázkami. Otázky má vypočítané, presné, každá trafi otvorenú ranu.

Nakoniec mi peniaze predsa dal.

Ale nepomohol som si peniazmi z biedy. Robil som, drhol, že sa už viac nedalo drhnúť, ale všetko bolo ako zakliate.

Kúpil som kravičku na dlh, dengľavú, slabú fajtu. Vyberať

som nemohol, myslím si, vypiplem ju nejako. Ale kravička slabá, zapriahneš ju, urobí pár krokov, podlomí sa jej nohy a už leží, vyvaľuje na teba ľútostivé okálie.

Na jar prišla povodeň. Nemal som obrobené tak, ako bolo treba, a tak mi roľu vymylo do posledného zrna. Čo som mal robiť? Znovu k pánu Mišinkovi, znovu prosiť, modliť. Ech, ťažko aj spomínať na tie časy!

Potom, keď sa začaly nalievať klasy, chodil som s tlúčicím srdcom okolo svojej role, lebo to bola moja jediná nádej. Dvíhal som klásky, čo poľahky, s obavou som každé ráno pozeral na nebo, či neprinesie búrku, ľadovec. Nebo bolo celý jún čisté, jasné, klasy na mojej roli sa dvíhaly, ako by boli z čistého zlata.

Jedného rána som si nakoval kosu, nachoval kravu a vybral som sa na roľu. Ešte sa ani poriadne nezačala žatva v našom chotári, ale mňa hnala nedočkavosť: čím skôr sa striasť dlhov, čím skôr pokosiť, sviezť, vymlátiť, predať.

Prichádzam na roľu a — neverím svojim očiam. Šúcham si oči rukávom košeľe, že sa, hádam, niečo zmení, ale všetko zostáva tak: roľa je znivočená. Pšenica leží pováľaná, klasy, moje krásne, zlaté klasy zadupkané do tvrdej zeme. Ako by tam v noci bolo tancovalo tisíc diablov, a veru, bola to diabľova robota. Keď som sa pred rokom vrátil domov, potvrdili mi, čo som vtedy len tušil. Tu, pán Mišinka, dal nahnať v noci svoj dobytok na moju roľu, aby ma zničil...!

Ale vtedy som to nevedel, hoci som to už vtedy tušil. Nemohol som to vidieť, lebo stopy dobytky viedly len po potok, tam sa stratily. Sadol som si doprostred znivočenej role a zaplakal som.

Potom ma pochytila strašná zlosť. Schytil som kosu a bežím, bežím rovno k pánu Mišinkovi. Ale ten vtedy, náhodou, verte, ak chcete, nebol doma.

Dal som ho na súd. Ale nemal som, ako sa vraví, nijaké priame dôkazy, prehral som. Ešte viac som upadol do dlžôb.

V auguste ma exekvovali.

Dom, roľu, lúku, kravu, všetko mi zobrali. Ostal som len s tým, čo som mal na sebe.

Všetko kúpil pán Mišinka. A ja som šiel, kam ma oči viedly, potíkal som sa bez práce po celej krajine, otrhaný, biedny, veru som niekedy musel aj žobrať.

Potom ma vietor zavial do francúzskych baní. No nezahynul som ani tam, hoci som mohol tisíc ráz, aj od hladu, aj od ťažkej roboty. Po vojne mi z našej dediny písali: Vráť sa, Ondrej, u nás už svitajú nové časy. Ale ja som veru nemal ani peňazí na cestu. Štyri roky som sporil, aj na cestu, aj aby som neprišiel celkom s prázdnyimi rukami, ale prišla drahota a všetky úspory sa roztopily ako lanský sneh. Nakoniec ma vyšupovali — ako nebezpečný živel, komunistu...!

Lebo — vo svete som sa stal komunistom. Vidím na celom svojom živote, na živote všetkých, s ktorými som vo svete robil a žil: chudobe, robotníctvu a chudobným roľníkom nik nepomôže, ak nie oni sami. A komunisti sú na to, aby o tom chudobu poučili a aby potom išli v prvých radoch, keď sa niečo strhne. Tak to bolo aj u nás, v baniach. Myslím si — ak už máš na dačo vynaložiť život, vynalož na toto, je to, bratku, svätá vec. Tak som sa stal komunistom, a verte mi, odvtedy mi je ľahšie žiť, lebo viem, na čo som na tomto svete, a viem, že som nie sám...!

No, ale to sem hádam ani nepatrí. Chcel som len, slávny súd a vážení súdruhovia, poukázať na dobrotu pána Mišinku, aký on bol dobrý voči mne, voči nám chudobným. Ako vravím... neprejde ťava uchoch ihly a boháč ostane boháčom. No, triedny nepriateľ — a takého treba... no slávny súd už vie, čo s takým treba robiť...!

V lavici obžalovaných vstáva obžalovaný Mišinka. Ruky má za chrbtom, lúska prstami, hlas má vysoký, rozkazovačný — v zlosti našiel svoj starý hlas, hlas boháča Mišinku:

— Ohováračstvo... sprosté ohováračstvo. Nech mi to dokáže, nech mi to dokáže s tým dobytkom...!

— Správajte sa slušne, obžalovaný... — zakrikuje ho prísne predseda.

— Nie ste tu ako boháč medzi chudobnými, ale ako obžalovaný pred súdom!

Obžalovaný sa obráti k predsedovi, ako by v rozpakoch si pretiera okuliare bielou vreckovkou. Ospravedlňujúco sa usmie-

va, chúlí sa do dvojradového modrého kabáta, celý sa akosi zmenšuje.

— Teda, — hovorí, obrátený k predsedovi súdu, — teda, to je fakt, dal som sa trochu uniešť hnevom. Ale, povážte, slávny súd, z čoho ma ten človek obviňuje?!

Veď tu nakoniec budem stáť pred vami ako zvrhlý zločinec...! A ja, ako som už povedal, nikdy som neprekročil zákony. Za kapitalizmu som žil tak, ako sa vtedy dalo žiť. Či ja môžem za to, že som mal šťastie, že som zdedil viac ako ostatní? Čo som mal robiť s majetkom? Rozdať ho a ísť po žobraní? Uznajte sami, to je smiešne. Tu, s pánom Dzurove, sme, pravda, mali spor: ale to bol spor osobný, dávny. V takom spore človek ľahko ublíži človeku. Svet je tesný, život je každodenný zápas. Nuž tak, človek sa stretá s človekom v boji a my sme sa stretli s pánom Dzurove.

Ak som urobil v minulosti nejaké chyby, snažil som sa ich napraviť. To už pán Dzurove zabudol spomenúť, že som mu vrátil dom aj roľu, keď sa vrátil, že som všetkým, čo mi boli dlžní, odpustil dlžoby, že som pomáhal, kde sa dalo. A pracoval som spolu s ostatnými v družstve, pomáhal som, ako som mohol. Majetok som dal do družstva, pracoval som: čo odo mňa vlastne chcete?

Obžalovaný dokončí žiaľnym hlasom, bezmocne rozhodí rukami.

Predseda súdu krčí čelo, klepe ceruzkou po spisoch. Potom nájde na stole papierik, a dívajúc sa doň, hovorí:

— To sa ukáže, pán obžalovaný. Písomne sa prihlásil vedúci mládežníckej brigády zo sadziarskeho družstva Pavol Tinka.

Pavol Tinka už stojí.

Mocnými, prudkými pohybmi si uhladzuje nakrátko ostrihané, husté čierne vlasy. Rukávy modrej košeľe má vysúkané po lakte, ruky má ohorené do hnedočierna, svalnaté, veľké. A oči — oči nespúšťa s tváre obžalovaného Mišinku.

— To je pravda, súdruhovia, to, čo povedal obžalovaný Mišinka: dal svojich dvadsať hektárov do družstva a predtým,

hneď po oslobodení, odpustil dlžoby, no, a choval sa ako štáto-
tvorný element, ako sa hovorí.

Taká je otázka: Prečo to urobil? Zmenil sa, hádam, pán Mi-
šinka z ukrutného boháča, akým bol predtým, na poriadneho
človeka, akým sa robí dnes? Je vôbec možná takáto premena?

Nie, nezmenil sa. Takáto zmena nie je možná.

O tom, súdruhovia, svedčia tieto skutočnosti.

Pavol Tinka pozerá do malého zápisníka, podtrhuje si
nechtom už podčiarknuté slová a vety. Pokračuje:

— Dňa 17. januára v päťdesiatom roku sa u nás založilo
družstvo. Jedným zo zakladateľov a — môžem povedať — jed-
ným z najpríčinlivejších zakladateľov bol obžalovaný Mišinka.
Vložil do družstva najviac, najviac kričal a boli by ho zvolili za
predsedu, keby nebolo nás mladých. Lebo strana vtedy u nás
pracovala ešte slabo, kým neprišiel súdruh Dzurove. A naši
ľudia sú takí, že skôr uveria „svojmu“ boháčovi, ako niekomu
cudziemu. „Veď je boháč, ale náš, svoj, poznáme ho od malička,
ako by nás mohol oklamať?“ hovoria. Aj vtedy tak hovorili
— veď je on, pán Mišinka, celkom dobrý človek, náš, aha — od-
pustil dedine dlžoby, ratoval, kde sa dalo — a vyvolili ho za
hospodára družstva.

Pravda, pán Mišinka nemal nikdy ani v úmysle — neklamať.
Od začiatku to myslel s družstvom svojsky, po kulacky. Pán
Mišinka mal citlivý nos; zavoňal, že sa po starom už vyko-
ristovať nedá, hľadal nové cesty. Keď družstvo, tak družstvo —
ale ja budem pánom v ňom, ostanem pánom Mišinkom, čo by
sa čo stalo. A pánom aj ostal. Lebo je síce pravda, že vložil
svojich dvadsať hektárov do družstva, ale je tiež pravda, že
dvadsaťtri druhých svojich hektárov prepísal dávno predtým
na svoju zákonnú manželku. Tak je to, súdruhovia. A môžem
povedať, že jeho druhý majetok vyzerá veľmi dobre, hoci pán
Mišinka, vlastne pani Mišinková zabudla plniť kontingenty.

Ako to, že jeho druhý majetok vyzerá dobre, hoci všade, aj
v našom družstve, je nedostatok pracovných síl?

Ale tak, že pán Mišinka bol hospodárom v družstve a hospo-
dáril nie pre družstvo, ale pre svoj druhý majetok. Tu požičať

Takýchto prípadov bolo viac, mnoho a dnes sa nám všetky
javia v súvislej reťazi.

Áká je táto reťaz?

To je reťaz, ktorou chce boháč — záškodník zaškrtiť naše
družstvo. Taká je to reťaz, súdruhovia!

Pavol Tinka sklapne prudko zápisník. Prehrabe si lesklé,
krátke čierne vlasy, chce si sadnúť, potom si ešte na niečo
spomenie:

— Ešte niečo by som chcel povedať, súdruhovia. Ako to, že
pána Mišinku súdite len dnes, ako to, že pán Mišinka bol tak
dlho veľkým pánom a mohol nás vodiť za nos?

To je preto, súdruhovia, že sme boli málo ostražití. A keď
sme už videli presne do duše záškodníkemu boháčovi, neve-
deli sme o tom presvedčiť všetkých našich družstevníkov.

Naši ľudia ešte nezdvihli celkom hlavu, ktorú boli navyknúti
nosiť v nízkej pokore. Treba im otvoriť oči, treba im pomocť
zdvihnúť hlavu, treba z nich urobiť ľudí smelých, hrdých na
svoju prácu, takých, čo sa nebudú báť povedať svoju pravdu
a bojovať za ňu; čo sa nebudú báť bojovať proti pánu Mišin-
kovi, proti pánom Mišinkom. To som ešte chcel povedať, sú-
druhovia...

Pán Mišinka už dlhší čas len s námahou v sebe dusí zlosť.
Tvár má červenú, ruky začaté do operadla lavice. Len čo
mladý Tinka skončil, vyskočí, divo gestikuluje rukami proti
súdu, proti celému shromaždeniu:

— Dost... už toho mám dost...! — vykrikuje.

— Odsúďte ma... sberba...! Áno... sberba...! Sber-
ba...! Odsúďte ma...! Všet sa raz karta obráti...! Všet vy
ešte budete vedieť, kto je pán Mišinka...! Žobrota...! Prídete
kolenačky k pánu Mišinkovi...! Karta sa obráti... prídete...!

Potom sa obráti ku skupine sadziarskych družstevníkov
okolo starého Pavla Juháza; nepočuje predsedovo cenganie,
nepočuje, nevidí nič okolo seba.

— A... vy, — vykrikuje ďalej, — raz oľutujete tento deň.
Horkými slzami ho opláčete. Najprv mňa a potom vás. Všet-
kých vás dajú komunisti pod zámku... všetkých...!

družstevný záprah, tam traktor a repu na jeho vlastnom ma-
jetku trhala naša, družstevná pracovná skupina! Pán Mišinka
im pripísal dvojnásobný počet pracovných jednotiek a šlo to!
Vraj, nemôžeme nechať spustiť zem, ktorá sa raz tak či tak
dostane do družstva a tak sa družstvo trápiť s jeho dvadsiati-
mi troma hektármi a úžitok z toho nemalo, len škodu a štát
z toho tiež nemal úžitok, len škodu! A ako sa staral pán Mišin-
ka o družstvo?

Pavol Tinka si vydýchne, obzrie sa dookola. Potom znovu
pozrie do zápisníka, hľadá v ňom.

— Tu je to, súdruhovia. Dvadsiateho augusta v päťdesiatom
sme začali vyorávať zemiaky. Počasie nám prišlo, všetko bolo
v najlepšom poriadku. Nekládli sme ich do mečov, mali sme ich
na veľkom štvorhektárovom láne, chceli sme ich odviezť na
vlečkách rovno do skladištného družstva. Vyorali sme, vyorali,
ale zemiaky nikto neodvážal. Chodíme okolo toho poľa, chodí-
me, zemiaky ležia v kopách, prichystané na odvoz, a nebo sa
začínalo mračiť. Šiel som za hospodárom, za pánom Mišinkom.
Takto a takto, hovorím, súdruh hospodár, treba odviezť zemi-
aky, lebo sa spustí dážď a zemiaky, naša práca, vyjdú na-
vnivoč.

„A či ja mám na starosti len vaše zemiaky?“ okríkol ma.
„Tuto, pozri.“ Ukázal mi plán: „Toto treba splniť a toto treba
splniť, jeden povoz je tam a druhý tam a traktor tam a len čo
sa uvoľní, nezabudnem na vaše zemiaky.“ „To sú aj vaše ze-
miaky,“ povedal som mu. Sľúbil, ale nesplnil. Začalo pršať,
spustil sa krajinský dážď, ako sa hovorí, a zemiaky sú stále na
poli.

Ideme za ním všetci, celá mládežnícka brigáda. Ustúpil, pred
nami musel podpísať príkaz pre traktoristu.

Ale v noci niekto traktor pokazil.

A na zemiaky stále pršalo. Pozhánali sme, čo sme mohli, dva
koníky, a sami, celá brigáda, sme nosili zemiaky na pleciach.
Ale málo sme zachránili; väčšia časť zemiakov nahnila, poka-
zila sa.

Tak to bolo so zemiakmi. Nie, súdruhovia, nie je to náhoda.

Musela zakročiť asistencia. Usadili ho, predseda sa nakoniec
predsa docengal ticha.

V tichu vstal Pavol Juház a povedal:

— Čo ty do mňa tak...? Či som ja taký ako ty? Vidím teraz,
neľudský, zverský si ty človek, Mišinka. Takého naozaj neslo-
bodno ľutovať. Ľutuješ ho, a on sa ti chystá skočiť na krk.
Ej, zlá je to ľútosť, taká ľútosť. Veď ty, Mišinka, chceš vojnu?!
Ej, na moj... vojnu. Veď si povedal: karta sa obráti, akože
sa karta obráti? Ej, veru netreba ľutovať takého, ako si ty,
Mišinka, netreba...!

Pavol Juház zo starého zvyku siahne do mešca po dohán;
starecká, vyrobená ruka sa mu trasie od rozochvenia.

Súd sa odobral na poradu. V sále je vzrušený šepot. Všetky
oči sa nepriateľsky dívajú na obžalovaného Mišinku.

Z pána Mišinku už vypáchla bojovnosť. Schúlil sa, shrbil do
svojho modrého dvojradového kabáta. Tvár si zakrýva rukami
a nechce nič počuť, nič vidieť. Ale aj tak cíti pohľady, upreté
naňho, nepriateľské oči, plnú sálu nepriateľských očí.

MILAN KRAUS

Budova novej pošty

*Už práca umĺkla,
už ticho dookola.
Dielo je skončené,
ako by dozrel plod
na strome, ktorý sa
strom živej práce volá,
lebo ho zviazuje
prevzácny ľudský pot.*

*Na rohu ulice
jak višňa v novom sade
vyrástla budova,
výsledok mnohých snáh.
S pocitom radosti
sa na ňu pozeráte,*

túžite, túžite
prekročil cez jej prah,
preletel pohľadom
po stenách, po fasáde,
po čiernych nápisoch,
pribitých na dverách.

Áno, tu stretajú
sa túžby mnohých ľudí,
čo vietor-cudzinec
rozniesol v štyri svet.
Ten zástup ľudských sŕdc,
čo v sivých diaľkach blúdi
a iba v spomienkach
sa k tebe vracia späť

Ej, či sme krivdili
vám, veci každodenné,
nevďačne zabudli
na význam váš a jas.
Pre chaos života,
pre city unavené
mohol zrieť na poliach
tisíckrát zlatý klas,
keďže z nás rozmýšľal
o jeho kráse, cene
a vzal ho v lyrickom
zachvení na pretras?!

Ale dnes ticho je,
tak ticho dookola,
že musím hovoriť:
Zas dozrel ďalší plod
na strome, ktorý sa
strom živej práce volá,
lebo ho zvlažuje
prevzdušný ľudský pot.

37

**Predplaťte si niektorý z týchto časopisov,
KTORÉ VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ V MARTINE**

Osvetová práca

Dvojtyždenník pre osvetových pracovníkov. Predplatné na rok Kčs 240,—.

Naša práca

Kultúrny materiál pre závodné kluby, JRD, ČSM, ostatné organizácie, osvetové besedy a školy. Vychodí mesačne. Predplatné na rok Kčs 180,—.

Ľudová tvorivosť

Casopis súborov ľudovej umeleckej tvorivosti. Vychodí mesačne okrem júla a augusta. Predplatné na rok Kčs 150,—.

Ľudovjúchova

Casopis pre teóriu a metódu ľudovjúchovy. Vychodí dvojmesačne. Predplatné na rok Kčs 100,—.

Matičné čítanie

Ľudovjúchovný dvojtyždenník. Predplatné na rok Kčs 120,—.

Príroda a spoločnosť

Mesačník pre popularizáciu vied. Vychodí mesačne okrem júla a augusta. Predplatné na rok Kčs 80,—.

Zdravý nárad

Mesačník pre zdravotníctvo ľudovjúchovy. Vychodí mesačne. Predplatné na rok Kčs 100,—.

Slovenské pohľady

Mesačník pre otázky súčasnej literatúry a kritiky. Vychodí mesačne. Predplatné na rok Kčs 200,—.

Čitateľ

Mesačník pre prácu knižovníkov s čitateľmi. Predplatné na rok Kčs 120,—.

Novinové výplatné povolené Riad. pôst a tel. v Bratislave č. 1920 II. a 1922. Podací poštový úrad Martin.

Slovenské pohľady, mesačník Slovenskej sekcie Sväzu československých spisovateľov pre súčasnú literatúru a kritiku, vydáva Matica slovenská v Martine (tel. č. 49). Adresa redakcie: Bratislava, Štefánikova 8a, administrácie: Martin, Matica slovenská. Hlavný redaktor Dr. Karol Rosenbaum. Predplatné na rok 200 Kčs, do iných krajín 250 Kčs. Jednotlivé čísla po 20 Kčs. Predplatiť možno kedykoľvek, zastaviť len písomne po ukončení ročníka. Povolené výmerom PIO č. 21.098/51-II/3-462. Tlačia SEVST, národný podnik, základný závod, Martin. Toto číslo vyšlo 30. januára 1952.

Ivan Mojík: Svätáci na HUKO 1. — Ivan Kusý: Úspech slovenskej literatúry 2. — Ctibor Štítnický: Z básní o Bulharsku 14 (Jar na Iskare 14. — Stráž na Čiernom mori 14. — V urdci Sofie 15). — Vlado Mináč: Súd 16. — Milan Kraus: Budova novej pošty 36. — A. I. Eurov: Gnozeologická povaha umeleckého zovšeobecnenia. Preložil V. Kuchel 38.

Glosy

Zlatko Klátik: Kritický realizmus v prozaickom diele L. Podjavorinskej pre mládež 54. — Juraj Špitzer: Významná štúdia o naturalizme 60.

Kronika

Karol Rosenbaum: 100 rokov od smrti Jána Kollára 67.

Knihy

J. Hrubec: Jan Neruda: Podobizny I. 70. — Hana Kormanová: Maxim Gorkij: Mestečko Okurov 72. — Karol Tomáš: Tamás Aczél: V tieni slobody 76. — J. Boor: Theodore Dreiser: Americká tragédia 79.